

УДК 94(477)"1991/2021":[328:001.89]

DOI <https://doi.org/10.15407/nz2021.04.767>

ІГНОРУВАННЯ НАУКИ: ДО 30-х РОКОВИН ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Степан ПАВЛЮК

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-0975-8099>

доктор історичних наук, професор,

академік НАН України,

директор Інституту народознавства НАН України,

проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,

e-mail: ina@mail.lviv.ua

Академічна наука України зберегла і утвердила прикметну стильову ознаку — фундаментальність наукових ідей не лише прикладної, але й соціогуманітарної сфери, усвідомлюючи, що нове українське суспільство вимагає істотного «ремонт» гуманітарних дисциплін від фальшивої імперсько-комуністичної історіософії. І цей «ремонт» повинен був здійснюватися на наукових засадах об'єктивності, всеохопності, ґрунтовності й обов'язково — послідовності вивчення того чи іншого суспільного явища.

Мета статті — обґрунтувати науково-дослідні успіхи Інституту народознавства НАН України за час української державності. Підкреслюється значимість творчого доробку науковців інституції, його безпосередній вплив на формування естетичної культури на засадах національних цінностей суспільства.

Новизна статті — звернено увагу на відсутність адекватного розуміння з боку сучасних владних структур вагомості гуманітарної суспільствознавчої науки у сфері виховання, належного ставлення і сприйняття скарбів народної традиційної культури.

Висновки — наукова академічна сфера до непристойності принижена фактом значного недофінансування.

Методологія дослідження базується на історичному огляді, теоретичному аналізі, систематизації та узагальненні автора.

Ключові слова: Україна, етнос, українська державність, Академія наук, Інститут народознавства, науково-дослідні успіхи, наукова академічна сфера, соціогуманітарна сфера.

Stepan PAVLIUK

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-0975-8099>

Doctor of History, Professor, Academician

of NAS of Ukraine

Director of the Institute of Ethnology of the NAS of Ukraine

15, Svobody Ave., 79000, Lviv, Ukraine.

e-mail: ina@mail.lviv.ua

IGNORING SCIENCE: TO THE 30TH ANNIVERSARY OF THE RESTORATION OF UKRAINIAN STATEHOOD

Problem statement. At the beginning of the modern history of Ukraine, government officials contributed to the prosperity of the scientific sphere, and the results were successful. However, it looked like half the battle. Scientists accumulated scientific capital, especially natural, scientific and technical direction, but the authorities failed to ensure the implementation of scientific ideas. It turned out (and it remains to this day) that scientists carried out the state order, and the customers, that is, the authorities, did not seek the way (for some reason) to implement them, that is, simply sabotaged, or on the grounds of short-sightedness, without realizing the mission of science in stable development, out of indifference, or even — do not allow the Lord — out of side interest.

The purpose of the article is to substantiate the research successes of the Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine during the Ukrainian statehood. The importance of creative work of scientists of the institution is emphasized, its direct influence on the formation of aesthetic culture on the basis of national values of society.

Chronological boundaries of the study are 30 years since the restoration of Ukrainian statehood (1991—2021).

Novelty of the article. Attention was paid to the lack of adequate understanding by the authorities of a significant mission of humanities social science in the field of education, proper attitude and perception of the treasures of traditional folk culture.

Conclusions. The academic field of obscurity is degraded by the fact of underestimation and significant underfunding. The research methodology is based on historical review, theoretical analysis, systematization and generalizations of the author.

Keywords: Ukraine, ethnos, Ukrainian statehood, Academy of Sciences, Institute of Ethnology, research and development, academic field, socio-humanitarian sphere.

*«Вільні (народи. — С. П.)
живуть наукою і винаходами,
а колонізовані — традиціями» [1]
Андрей Шептицький*

Вступ. Вікопомний час Свободи для українського народу наступив 30-ть років тому, після століть неустанної боротьби за Неї. Жахливим виявився постколоніальний спадок — усі сфери життя були позначені російським тавром. Особливо цинічно російський окупант познуцався на духовно-культурному поприщі, над цивілізаційним, високоестетичним спадком українців як нації, над творчою силою. Якраз тридцять років тому, як і багаторазово в нашій історії, сколихнулась бунтарська могутня народна потуга на визволення з російського уярмлення, заяскравив століттями укладений внутрішній світ, виплеканий на культурно-традиційному багатстві. Віками плекався і зміцнювався генетичний код нації, сформований світоглядом, як наслідок узвичаєних сімейно-обрядових, календарно-господарських традицій; уявленнями про світобудову, легендами і міфами із життєвого повсякдення; глибокою і колоритною фольклорною культурою, словесністю тощо.

Емоційна піднесеність українського громадянства була особливо високою, і нація мала унікальний ресурс на темпове подолання радянсько-російських рудиментів на шляху самоутвердження і невинного розвитку суспільства.

Напрацьована українським парламентом першого демократичного скликання стратегія розвитку перспектив Української держави була здебільшого зорієнтована на формування основ ринкової економіки, встановлення і вдосконалення апарату управління суспільством, беручи до уваги верховні демократичні інститути і систему адміністративного забезпечення на місцях тощо. Передбачалось лише косметичне втручання у сферу освіти з певною, але наполегливою зміною політико-ідеологічного вектору. Закладений еволюційний стиль подолання страхітливих спотворень свідомості українців колоніальною російською адміністрацією, неправдивим висвітленням нашої історії, умисним приниженням реального стану духовних, культурних набутоків народу, цинічне наставлення до національних історичних діячів тощо не мали перспективи активного виправлення історичного одурманення української людності.

Було задекларовано, що на її відновлення і реальний вплив в державобудівництві будуть спрямовані необхідні ресурси — як фінансові, так і невинної уваги влади. Однак жодна влада впродовж тридцятиліття державності не перейнялась переконанням унікальної місії гуманітаристики як унікального ресурсу у мобілізації суспільства на свій всебічний, у тому числі і економічний прогрес. Національний патріотизм, самогордість і гідність виступають беззастережним резервом суспільної енергії, об'єднавчою силою у своєму наступі, але це мусила усвідомити влада. Не відбувся симбіоз управлінської сфери держави з наукою; зокрема соціогуманітарною, яка напрацьовувала необхідні пропозиції, інформативний матеріал, методико-практичні дії на пізнання українською людністю прадавньої народної високоестетичної традиційності і уже уніфікованого засвоєння у повсякденній дійсності. Суспільство прагнуло зрозуміти себе в історико-культурній реальності цілісного історичного шляху.

На початку новітньої історії України влада сприяла розквіту наукової сфери, і результати були успішні. Однак це виглядало як половина справи. Науковці нагромаджували науковий капітал, особливо природничий, науково-технічний напрям, але влада не спромоглася забезпечити реалізації наукових ідей. Виходило так (і залишилось по сьогодні), що державне замовлення науковці виконували, а замовники, себто влада, не прагнули (з якихось причин) їх реалізувати, тобто, попросту, саботували, або з підстав недалекоглядності, не усвідомлюючи місії науки у стабільному розвитку, з байдужості, чи навіть — не допусти Господи — із побічного зацікавлення.

Таке враження, що гуманітарний сектор дратував верховних чиновників, які були далекі від реальної стратегії суспільства, а тим більше тих керівників держави з космополітичними поглядами, попросту совків, які ще оглядались, і донині оглядаються на Росію, щоб її не дратувати спростуванням чисельних міфів, теорій про нібито що українці і росіяни кровноспоріднені народи, у них єдина історія тощо.

Як на міжнародному науковому поприщі, так і для реальних практичних цілей у своєму рідному суспільстві, владні інститути потрібно забезпечити далеко здібнішими, професійнішими, патріотичнішими інтелектуалами, які хоча б мали опанувати істину, що наука необхідна не тільки для знань про Всесвіт, але й

про тактику і стратегію розвитку свого народу. То ж для справи успішної розбудови держави необхідно з'ясувати поведінкову культуру, а з цим — і потенційні ресурси, які можна було б подесятерити, якби врахувати емоційно-естетичну складову його характеру. Оперувати такими нюансами можуть керівники, наділені владою, з настановами добропорядності, християнської етики. А вони, на жаль, виявились бездарними, безвольними «самохватами», залишивши наукову сферу на самовиживання, катастрофічно обмеживши фінансування галузі.

Академічна наука зберегла і утвердила прикметну стильову ознаку — фундаментальність наукових ідей не лише прикладної, але й соціогуманітарної сфери, усвідомлюючи, що нове українське суспільство вимагає істотного «ремонт» гуманітарних дисциплін від здебільшого фальшивої імперсько-комуністичної історіософії. І цей «ремонт» повинен був здійснюватися на наукових засадах об'єктивності, всеохопності, ґрунтовності й обов'язково — послідовності вивчення того чи іншого суспільного явища.

Реальність цих академічних настанов на суспільний виклик проявилася в усьому соціогуманітарному спектрі наук, принципово змінивши радянські ідеологічні акценти, що стало методологічною основою для висвітлення суті національної пам'яті, історії, культури, світоглядності.

Мета — статті — обґрунтувати науково-дослідні успіхи Інституту народознавства НАН України за час української державності.

Методологія дослідження базується на історичному огляді, теоретичному аналізі, систематизації та узагальненнях автора.

Основна частина. Уже не розколисують своє етнічне походження три східнослов'янські народи в історіографічній колісці російської імперської ідеології. Українські вчені довели, що кожен народ, щоб бути повноцінним, мусив мати свою колицку. Бо ж відомо, що недоглянуте дитинство може спричинитися до неадекватної поведінкової культури дитяти — у народі кажуть «важка дитина». Та й Іван Мазепа — уже не проклятий народом, і наші політичні лідери, і діячі науки, культури, письменники — уже не буржуазні запродавці, і січові стрільці та воїни УПА захищали таки свою Вітчизну від різних окупантів.

А яка подвижницька праця закладена академічними вченими-літературознавцями, щоб без купюр

можна було прочитати весь літературний процес в Україні! Я цим хочу підкреслити, що завдяки академічному стилю, системній методиці, методології, творчим навикам, згромадженню гідних вчених в академічних установах можливе послідовне повновартісне дослідження будь-якого суспільного явища, уникаючи епізодичності, поверхового наświetлення, банальної міфологізації.

Лише одна ілюстрація. Чорнобильська катастрофа. Міг буквально шезнути на очах унікальний архаїчний пласт традиційної культури Полісся. Академія наук, маючи у своїй системі відповідні інститути, доручила Інституту народознавства розпрацювати державну програму для мінімізації страхітливих наслідків атомної катастрофи у сфері культури. Починаючи з 1994 р. понад півсотні вчених з академічних інститутів — дуже часто з Ліною Костенко, щороку у межах трьох місяців скрупульозно фіксували виявлені у кожному зі сіл першої і другої зон, частково — третьої, а також — у переселенців, усе, що стосувалося традиційної культури, побуту, археології, краєзнавства, навіть етнодіалектології тощо.

Вагомими стали здобутки вчених про субкультуру українського міста. Зрозуміло, що місто акумулює у собі, абсорбує без огляду на естетичні, моральні чи аморальні прояви, масову сучасну культуру; через місто проходять інформаційні потоки, що теж впливає на становлення особи. Не володіти знаннями про виникнення сублокальних груп і їх взаємодію, про «приблатньону» субкультуру, творену маргіналами із середовища соціально невлаштованих людей, наркоманів тощо, значить пустити розвиток міста і держави на самоплив.

Як прикро спостерігати за вчинками керівників держави, які не спроможні досягнути послідовності необхідних дій для ефективних ресурсів у цьому процесі. Не залученою залишається наука, як винятковий потенціал, засобом якого може активно утверджуватися суспільне життя. Це у свій час унікальна історична постать Митрополит Андрей Шептицький наголошував на особливій місії науки, без підтримки якої надто складно розраховувати народові на успішний стан держави, на достойний статус у взаємозв'язках з іншими державами світу. Його переконання полягали в тому, що «...Народ, що має учених, здобуває собі в інших народів признання і честь. І з таким народом мусять другі народи чис-

литися». І далі однозначно застеріг, що «...Темний непросвічений народ легко марнує все, що має, і дається на кожному кроці ошукати» [2, с. 10].

Що й казати — проникливо і не заперечно мудро.

На превелике щастя, наукову спільноту очолювала вишукана постать, нині покійний уже академік Борис Патон, який розсудливо і одержимо мобілізував інтелектуальні сили Академії на служіння своєму народові, своїй Державі. Настійно наполягав, щоб учені соціогуманітарної сфери правдиво писали історію України, досліджували величну культуру та культурно-традиційну спадщину народу.

І вчені відчайдушно, з належною відповідальністю і академічним тактом та чесністю розкрили і розкривають заборонені поневолювачами, а найбільше Московщиною, цілі епохи і героїчне завзяття, самопожертву на своє етнічне самозбереження. Історики, філософи, літературознавці, етнологи, лінгвісти, мистецтвознавці, культурологи послідовно і уважно, крок за кроком заповнили і заповнюють упущене і спростували численні спотворення української історії та культури. Однак з величезними труднощами сучасні інтелектуальні набутки вдається опублікувати і дати суспільству реальне бачення свого минулого в усіх сферах буття. Дослідники терпіли і терплять непристойно низьку оплату праці, майже цілковиту відсутність забезпечення наукового процесу і навіть свавільне переведення вчених на неповний робочий день, але обурені зневажливим ставленням верхівних керівників держави до достойних наслідків подвижницької праці, а ще не створення умов до поширення наукових знань у суспільстві.

Соціогуманітарний блок наук запропонував суспільству необхідний матеріал, як вивірений інструмент у дискусії з людиноненавистницькою російсько-комуністичною ідеологією, розуміючи, що націотворчим засобом, мобілізуючим чинником виступає феномен ідеології як сукупність морально-естетичних чинників, всеохопних історичних знань, пізнання всього спектру української традиційності, християнського світогляду тощо. Космополітично зорієнтовані освітянські чиновники без особливої охоти стимулювали залучення україноцентричних відомостей при підготовці підручничого фонду, відповідних методичних розробок тощо. Адже відомо, що в процесі виховання молоді особи необхідно закласти

народно-традиційні цінності як органічний психоемоційний компонент у поведінковій культурі.

Українській етнологічній (народознавчій) науці, зокрема Інституту народознавства НАН України випало вагоме державоформуюче завдання здійснити фундаментальне дослідження, що стосується етногенезу української нації — з усім спектром народної традиційності, більше зорієнтованої на західноукраїнську частину етнічної території, з визначенням динаміки етно-культурних процесів. Як багатопрофільна академічна установа Інститут посилив теоретико-методологічні підходи у мистецтвознавчій науці, фольклористиці, народно-мистецькому напрямі, музеєзнавстві тощо. Головна увага була спрямована на проведення наукових досліджень фундаментального та прикладного характеру з наступною популяризацією результатів у монографіях, енциклопедіях, збірниках, альбомах, каталогах, статтях тощо. Наукові дослідження вчені спрямували на відображення найактуальніших для вітчизняної науки тематики етнологічної, фольклористичної, мистецтвознавчої та музеєзнавчих наук, осмислення соціальних, традиційно-побутових, духовних, естетичних явищ у різних концептуальних зрізах, а також на залучення до них новітніх методів міждисциплінарних та міжгалузевих досліджень. Стратегія розвитку наук передбачає впровадження результатів наукових досліджень Інституту у громадянське суспільство, співпрацю з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, з науковими центрами в Україні та за кордоном. Інститут проводить науково-дослідну роботу, передовсім в тих напрямках, що відіграють провідну роль у формуванні національної свідомості та громадянського суспільства, стратегії та ідеології розвитку нації в умовах глобалізації, а також для збереження етнокультурної спадщини українців.

Посилена праця вчених ведеться над дослідженнями традиційної культури українців на українських історично етнічних землях у Польщі, Словаччині, Молдові, Білорусі, Росії, а також українців далекого закордоння. З метою правильного прочитання історії карпатського українського краю, яку окупаційна влада сусідніх держав прописувала під свої ідеолого-політичні потреби, вчені Інституту, залучивши словацьких вчених, підготували кількатомну фундаментальну працю «Етногенез та етнічна історія українців Карпат», в якій ґрунтовно розкрили

національну українську належність всього спектру традиційного буття місцевого гірського населення. У такий спосіб поменшало псевдоісторичних праць на підтримку іноетнічного — польського, угорського, румунського (волозького) заселення давніх історичних українських територій. Двотомне дослідження «Лемківщина» науково довело політично заангажованим дослідникам про українську основу локальної культурно-традиційної особливості етнографічних лемків і їхні історично-етнічні землі, які сьогодні належать сусіднім державам — Словацькій і Польській Республікам.

Спровокований Росією так званий «русинський рух», «русинство» на Закарпатті мав на меті розгорнути національний сепаратизм, створення ворожого українській державності анклаву. Активна позиція вчених Інституту полягала у тому, що з цього приводу були опубліковані численні повідомлення, аналітичні статті, а особливо монографія «Етногенез та етнічна історія українців Карпат», якими вщент було спростовано брехливі ідеолого-політичні версії російських авантюристів. Адже закарпатські русини, як самоназва, це ті ж давньоруські русичі, руські. Ця антиукраїнська хвиля була б цілковито ущухла, якби не проросійські політики, які не зацікавлені у спокої на Закарпатті і в Україні в цілому.

Підвижницькою працею проявили себе вчені Інституту у ліквідації страхітливих наслідків у чорнобильській зоні. Впродовж восьми років щоліта організовувалась експедиція для виявлення і порятунку величній правічній культурної спадщини древнього ареалу, в якому сформувалось українство — Полісся. Допоки унікальний багатющий матеріал архівується, з нього лише дециця використана і введена в науковий обіг. Але це тисячі-тисяч фотознімків, десятки книг рукописних відомостей, десятків тисяч пам'яток з матеріальної сфери культури тощо. Катастрофічно бракує коштів на оцифрування і пристойне збереження винятково важливих реальних свідчень про спосіб життя місцевого населення — нащадків давньоруських племен праслов'янського масиву. Вчені Інституту спромоглися підготувати і видати декілька аналітичних праць, зокрема збірник статей «Древляни», «Матеріали науково-практичної конференції з питань виявлення, збереження та охорони історико-культурної спадщини населення, що потерпіло від аварії на Чорнобильській АЕС», «Поліс-

ся: мова, культура, історія», матеріали міжнародних конференцій тощо, декілька видань польових матеріалів, а цими матеріалами, як архівними документами, користуються численні дослідники з різних галузей науки.

Одночасно розпрацьовувалась ще одна тема з трагічної долі нашого народу — голодомори, цинічно організовані, якщо не на цілковите знищення, то, принаймні, на серйозне зменшення і упокорення українського народу російською більшовицькою окупаційною владою. Вершиною звірства стало винищення голодом біля 10 млн. українського селянства. А ще масове виселення у Сибір, Далекий Схід тисячів очевидців і непокірних цьому свавіллю.

Науковці, а щонайнаполегливіше доктор філології Василь Сокіл розшукував очевидців, або тих, хто чув про цей нелюдський злочин, щоб зафіксувати для нащадків та передати усьому людству про це національне страхіття. Мандрівки пролягали не тільки у масив, де був здійснений більшовицький злочин, а й у місця виселення. Грунтовна праця В. Сокола «Фольклорна проза про голодомори ХХ ст. в Україні: парадигма тексту», а також польові матеріали «Українці про голод 1932—1933 рр. Фольклорні записи Василя Сокола», поглибили наші знання з цієї драматичної історії.

Для заново відродженої державності необхідно передати народові про героїку предків через ним же створену епіку у різних фольклорних жанрах. Народна словесність — це найщиріше і найчесніше зізнання у своїх суспільних смислах, емоційний резерв і ресурс на нові небували подвиги, які вчиняють наші сучасники у війні з постійними нашим ворогом — російською воячиною. У ХХ ст. пережили дві несамовиті агресії Росії з метою підкорення України. Наслідком Другої світової війни стала повна колонізація України. Український народ крадькома творив поетичний літопис своєму героїзму і своєму поневоленню, у рядки і думки вчитуються вчені Інституту, пропонуючи широкоформатне насвітлення національного самозахисту на самозбереження. Григорій Дем'ян, як уважний і ретельний дослідник повстанського бандерівського руху, синтетично подав фольклор — як сповідь про духовну одержимість бандерівців у боротьбі з напасником на рідну землю — як гітлерівців, так і московитів, у своїй праці «Українські повстанські пісні 1940—2000-х рр. (історико-фольклористичне до-

слідження)». Окремо вченим присвячена панорамна праця про унікальну постать у визвольному русі Степанові Бандері — «Степан Бандера та його родина в народних піснях, переказах та спогадах».

Окремий фольклорний жанр — автентичні розповіді очевидців — Євген Луньо заглибився у сферу сприйняття народом мети кривавої боротьби із загарбниками рідного краю у праці «Яворівщина у повстанській боротьбі. Розповідь учасників та очевидців. У двох томах».

Належною науковою увагою огорнута слава січового стрілецтва, яке вишколювалось разом з австрійськими вояками на тривалу боротьбу з російською сваволею і співувалось народом. Докториня Оксана Кузьменко збрала, впорядкувала і глибоко проаналізувала фольклорну спадщину про славний шмат нашої історії «Стрелецькі пісні», «Стрелецька пісенність: фольклоризм, фольклоризація, фольклорність».

Високоорганізований науковий доробок докторині Оксани Кісь у актуальній темі про роль і участь жінок у суспільно-політичному житті, про перенесені складнощі і цинізм російсько-комуністичних окупантів, зокрема в ГУЛАГу, у наднормованій праці при спорудженні підприємств, на колгоспних ланах тощо. Гендерний підхід вчена застосувала у комплексному історико-етнологічному дослідженні про становище української жінки в сільських умовах «Жінка в традиційній українській культурі (друга половина XIX — початок XX ст.)». Проникливо насвітлений героїзм, стоїчність, надлюдська терпеливість українських борчинь, патріотична незламність, перебуваючи у нещадних умовах тюремного ув'язнення, звіриній поведінці табірної охорони у монографії «Українки в ГУЛАГу: вижити значить перемогти», яка перекладена англійською мовою і видана за кошти Гарвардського університету.

Сучасний міграційний рух став глобальною проблемою, який торкнувся і української реальності. Молодому відділу соціокультурної антропології було доручено вивчити поведінку українських мігрантів у різних європейських соціумах, звернувши особливу увагу на етнічні процеси, адаптацію, консолідацію, а навіть акультурацію в іноетнічному середовищі, щонайбільше на психоетнічні аспекти у сенсі пристосування. Зосередитися на вивченні динаміки змін внутрішньо духовної конституції особи, що відображено

у науковому збірнику «Українська трудова міграція у контексті змін сучасного світу. Збірник наукових статей за редакцією Ігоря Маркова».

У контексті вивчення цілісного процесу української національної традиційності вагомо розглянути етнокультурні трансформації українського порубіжжя, над чим працюють вчені Інституту. Зокрема введено у науковий обіг уточнююче поняття як «етнічне зарубіжжя», яке суттєво відрізняється від звиклого поняття «діаспора». Діаспора — це розпорошення частини етносу на іноетнічних територіях, тоді як етнічне зарубіжжя розуміється як проживання етносу на історично-етнічних землях, які внаслідок історико-політичних обставин опинилися в державних межах сусідніх держав.

Великий український історично-етнічний масив став частиною державної території Російської Федерації, Словаччини, Угорщини, Молдови, Румунії. Корисну інформацію для розуміння етнокультурних трансформацій вміщено у дослідженнях професора Романа Кирчіва «Студії з українсько-польського пограниччя» та «Двадцять століття в українському фольклорі». Вчений Р. Чмелик уважно проаналізував вплив історичної пам'яті на формування іноетнічності по обидва боки кордону у монографії «Сучасний українсько-польський кордон: виміри ідентичності». Практичне втілення питань етнічного порубіжжя відбулося під час міжнародної конференції, а також видрукування матеріалів «Мистецтво і традиційна культура українців зарубіжжя».

Вагомо пізнати етнічні процеси перших українських мігрантів за океаном. Оксана Сапеляк захоплює відтворила історію буття українців в Парагваї і Аргентині у дослідженнях «Парагвайці українського походження: церковно-громадське життя» та «Українська спільнота в Аргентині: історико-етнологічний аспект». А Віра Білоус охопила фундаментальним дослідженням питання вивчення української історії та культури інших народів «Українські дослідники традиційної культури зарубіжних народів».

Науковими дослідженнями охоплено усі сфери традиційного буття українців, як матеріальні і духовні аспекти, так і соціальні взаємовідносини. Всього опубліковано понад 400 книжкових видань, десятки тисяч наукових і популярних статей, участь у тисячах конференцій різних рівнів, а також лекцій-

на справа у вузах, пропаганда і утвердження національних цінностей як у державі, так і у світі, на радіо, телебаченні тощо.

Народні традиції формувалися невимушено як органічний поступ від щоденного завзяття у боротьбі за домашній затишок, здобувши необхідні ресурси для прожиття. Закладалась велика і щира праця, а наслідком було вдосконалення засобів праці, вишуканіші побутові, житлові умови, збагачувався духовний світ людини, естетизувалися міжлюдські відносини. У всьому панувала узгодженість дій і вчинків, базованих на віками установлених традиціях. Якраз і розпізнати величні морально-етичні поведінкові традиції, увесь спосіб життя, укладений у цих традиціях покликані такі науки як етнологія, фольклористика, де ще інший творчий ракурс — мистецтвознавство, музеєзнавство тощо. Славиться Україна традиційною культурою зодчества як житлового, господарського, а особливо сакрального. Підготовлені дослідження дають зрозуміти високу досконалість місцевих зодчих у спорудженні церков, житлових приміщень, господарських будівель, їх широкі знання у багатьох сферах: стану і породи деревини, інших матеріалів — металу, каменю, матеріалу для покрівлі, зокрема стебел зернових, очерету, а також у метеорології, ландшафті.

Довершені дослідження із царини церковного зодчества, зокрема дерев'яного, вийшли з-під пера відомого вченого Ярослава Тараса «Українська сакральна дерев'яна архітектура: ілюстрований словник-довідник», «Сакральна дерев'яна архітектура українців Карпат: культурно традиційний аспект».

Цікавими з ділянки традиційного будівництва виявились праці Т. Файник «Житло та доквілля: будівельні традиції українців Карпат», а також «Народна будівельна термінологія українців Карпат і Прикарпаття (етнологічний словник)».

Науково глибокі пізнавально-естетичні праці з'явились друком з різних сфер буття українців, зокрема про особливості української кухні «Народне харчування українців Карпат» Таїсії Гонтар; про практики дитячої педагогіки «Українська етнопедогогіка» Євгенії Сявавко; сімейні відносини, обряди, традиції «Мала українська селянська сім'я другої половини ХІХ — початку ХХ ст. (структура і функції)» Романа Чмелика та багато інших.

Вагомий акцент зроблено вченими у ділянці теоретико-методологічного осмислення всього про-

цесу українського етногенезу, моделюючи його у контексті світових практик, сучасних модерних наукових підходів. Йдеться про праці професора Юрія Гошка «Звичаєве право населення Українських Карпат та Прикарпаття ХІХ — ХХ ст.», Миколи Балагутрака «Генеза етнології в Україні ХІХ ст.: історико-етнологічний аспект», Г. Горинь «Громадський побут сільського населення Українських Карпат (ХІХ — 30-ті рр. ХХ ст.)». Уточнення теоретичної платформи, що стосується етногенезу та історії народу, подано у монографіях академіка Степана Павлюка, зокрема «Етногенеза українців: спроба теоретичної конструкції», «Походження українського народу у контексті традиційної культури», а також запропоновані словники для уніфікації наукового апарату в етнологічних працях: «Словник основних понять і термінів з теорії етнології» та «Енциклопедичний словник понять і термінів з етнології».

Розширив і поглибив дослідницьке поле етнології теоретичними працями, більше як культурологічними, бо торкаються філософської сфери буття, визнаний вчений Роман Кісь у праці «Глобальне — національне — локальне (соціальна антропологія культурного простору)». «Мова, думка і культурна реальність (від Олександра Потебні до теорії культурного релятивізму)», «Сенс сенсотворення: впровадження до нової філософії смислу», «Шкіц з інтегральної етнокультурології» та багато ін.

Антропологічні студії Сергія Сегеди увінчані декількома працями «Український пантеон», «Пантеон України: у 2-х кн.» та ін.

У полі зору дирекції Інституту знаходився весь спектр традиційних господарських занять і промислів.

Професорка Уляна Мовна повноцінно охопила традиційне бджільництво України: «Звичаї та обряди українських пасічників Карпат (др. пол. ХІХ — поч. ХХ ст. Типологія, локалізація, художні особливості)». Г. Івашків дослідила гончарне ремесло в Україні, його естетичне декорування у праці «Декор української народної кераміки ХVІ — першої половини ХХ ст.». Велич одягової культури описала професорка Г. Стельмащук, а вишивка заяскравіла під пером професорки Раїси Захарчук-Чугай; традиційна дитяча іграшка ожила в працях Л. Герус; прикраси з бісеру в контексті одягу і одягового стилю привернули суспільну увагу дослідженнями Г. Врочинської, О. Федорчук.

Унікальними дослідженнями збагатив мистецтвознавчу науку своїми працями професор В. Овсійчук, довівши світові мистецьку довершеність українського малярства, естетичну неповторність іконного письма, скульптурної пластики тощо. Вчений спростував систему перекинувань, недоречностей радянських апологетів у мистецтві, їх свідоме приниження мистецьких цінностей національного малярського спадку. Зокрема В. Овсійчук переконав світ, що українська художня творчість, разом з європейськими народами, одночасно творили епоху Ренесансу, з чим не погоджувались і проти чого декларативно протестували російсько-радянські прихильники «російського комунізму», ідеологія яких зазнала повного краху. Праці В. Овсійчука, П. Жолтовського, талановитого грона дослідників відділу мистецтвознавства зробили для утвердження українськості далеко більше, аніж квота, малоефективна діяльність уряду, президентів, Верховної Ради.

Одержиме наставлення до збереження і популяризації за 30-ліття проявили працівники Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України. Завдяки великій кваліфікації наукові працівники музейної служби самотужки, на європейському рівні сформували нові експозиції — експозицію декоративно-вжиткового мистецтва Європи на площі понад 2 тис. м² і експозицію традиційної культури українського народу на площі понад 1,5 тис. м². Європейська культура експонування, інтерактивна подача привернули увагу великої кількості вдячних відвідувачів. І все це творилось без залучення бюджетних коштів, неймовірним подвижництвом дирекції. Понад 100 тис. унікальних пам'яток належно доглядаються.

Висновки. Не чинячи некоректних закидів вченим з-поза меж Національної академії наук, все ж, слід відзначити, що організація творчих проєктів поза академічним алгоритмом важко уявляється. На жаль, досі були поза увагою державних чиновників виявлені негативні тенденції в етнокультурній сфері держави, без полагодження яких не мислиться належне виховання гідності за свою країну, історію, культурні набутки, і, врешті, самоетноідентифікація — бути українцем, з пристрасстю відстоювати свою Державу, змагатися за її розквіт.

Якби керівники держави не були настільки очерствілі, зокрема, в останньому десятиріччі, а зали-

шилась би в душі хоч часточка сорому, то не ганьбились би перед світом фактом злочинно зменшеного виділення коштів на НАН України у десять разів! Ні-ні не десять відсотків, а більше ніж у десять разів! Із закладеної Законом норми 1,7% від ВВП, вдумайтесь — лише 0,16%! І вдумайтесь ще в інший парадокс — НАК «Нафтогаз України» є теж державною установою, де оплата праці також повинна бути врегульована до розумного рівня, а в той же час «благодійний» Уряд ухвалює тарифні ставки керівництву цієї установи у таких розмірах, що складається враження про урядове божевілля. Керівнику держустанови затвердили місячний оклад у два мільйони (2000000) грн., а членам наглядової ради — у межах 800000 тис. грн.!

Для Інституту народознавства, в якому є вчені найвищої кваліфікації — академіки, члени-кореспонденти, лауреати Національної премії ім. Т. Шевченка та ін. (усього 188 працівників), виділяється ледве мільйон грн. (!) як місячний кошторис на всі видатки (?). Зовсім мізерна зарплата, яка в середньому становить 7—9 тис. грн. і забезпечується на 60—65%. А які захмарні зарплати в багатьох інших державних компаніях та державних службах?!

Поза негаразди з оплатою, умисною дискредитацією науки (взагалі від влади пропала артикуляція — наука), вчені НАН України одержимо забезпечують суспільство правдивою інформацією про традиційні скарби нашого народу, даючи можливість повертати в побут високоестетичні надбання, милувати серця українців і гостей нашої держави високохудожньою словесною культурою.

Наукова академічна сфера до непристойності принижена фактом недооцінення та значного недофінансування.

1. Митрополит Андрей Шептицький. Упоряд. о. Володимир Зінко. *Наша державність*. Львів; Жовква: Місіонер, 2015. 80 с.
2. Андрей Шептицький. *Про державність*. Львів, 2009.

REFERENCES

- Metropolitan, Andrei Sheptytsky. (2015). In order. at Vladimir Zinko. *Our statehood*. Lviv; Zhovkva: Missionary [in Ukrainian].
- Andrey Sheptytsky. (2009). *About statehood*. Lviv [in Ukrainian].